הפעילות החברתית של PHOTO IS:RAEL

על בסיס מתודת PHOTOVOICE - סיכום שש שנות פעילות 2014-2021

ב-2014 הבשיל הניצן הראשון של הפעילות החברתית של PHOTO IS:RAEL ויצר תהודה גדולה בציבור ובקרב המבקרים. עם השנים הפעילות הלכה והתרחבה והפכה לשופר משמעותי המשמיע את קולן של אוכלוסיות מוחלשות בחברה הישראלית, באמצעות צילום משתתף, על בסיס מתודת Photovoice. כך תיארה מורה לחינוך מיוחד בבית הספר קורצ'אק בפתח תקווה את התהליך שעברה קבוצת תלמידים עם מוגבלות שכלית שהציגה בפסטיבל הצילום הבינלאומי השנתי בתל אביב:

"זו הייתה הצלחה ברמה שחורגת מהמקומיות. לא רק שהילדים, בני נוער עם מוגבלות, יכולים ליצור ולהביע את עצמם – מי שלרוב אינם מתקשרים יצרו אמירה דרך הצילומים. בזכות התערוכה הבאנו אנשים שבדרך כלל דחויים ומסורבלים לקדמת הבמה".

PHOTO IS:RAEL הוא ארגון לתועלת הציבור ושלא למטרות רווח. הארגון הוקם בשנת 2012 למימוש החזון "לחברה טובה יותר בשפת הצילום", לעשייה חברתית וליצירת שיח אמנותי בקהילות השונות ברחבי הארץ. במהלך שנות פעילותה, מציעה הארגון פלטפורמות לתצוגה, מחקר והפניית זרקור אל נושאים אמנותיים וחברתיים באמצעות שפת הצילום. פעילות PHOTO IS:RAEL מבוססת על האמונה כי שפת צילום הינה שפה אוניברסלית, מובנת לכול וחוצה תרבויות ומגדרים. הצילום מאפשר ליצור גשר בין מרכז לפריפריה ובין הקהילות המוחלשות בחברה לכלל הציבור.

הדרך אל הפעילות החברתית

הפעילות החברתית ב-PHOTO IS:RAEL מבוססת על התפיסה שזכותו של כל אדם להשמיע את קולו, להציג את עצמו, לשקף את עולמו לסביבה ולומר את דברו באופן ישיר ובלתי-אמצעי. מטרתנו להשמיע את קולן של הקהילות המוחלשות בחברה, אלה שקולן אינו נשמע. המשתתפים מצלמים בעצמם ומספרים בגוף ראשון על חייהם.

הפעילות החברתית התגבשה על בסיס מתודת Photovoice ומתמקדת בכמה עקרונות מנחים:

- רק הקהילות בעצמן יודעות לספר על חייהן – וכך ניתן לקדם שיח בסוגיות חברתיות
- הפעילות מבוססת על תהליך עם הקהילה עצמה – וכך ניתן לשבור היררכיות מקובעות ולקדם שינוי חברתי משמעותי
- הצילום הינו כלי שבכוחו לייצר אמפטיה, דיאלוג והנעה לפעולה
- תוצרי הפעילות מוצגים בפלטפורמה אשר מגיעה לקהל רחב ולקובעי המדיניות

עקרון שבירת היררכיות של הצילום המסורתי – בין הצלם והמצולם, בין חזק לחלש ובין מרכז לפריפריה – עומד ביסוד המתודה. שבירת ההיררכיה נעשית באמצעות שיתוף חברי הקהילה בתהליך, כשווים בין שווים; הטמעת הידע בקהילה על ידי הכשרת מנחים מתוכה ובאמצעות פרסום והפצת התוצרים בפלטפורמות אשר מאפשרות דיאלוג ביקורתי.
הפעילות בקהילה מעניקה ידע ומושגים חדשים למשתתפים בדרך חווייתית, נגישה ומותאמת לקהילה. לידע החדש נוספת התפתחות של מיומנות שפתית – הפעילות מבוססת בקרב המשתתפים שפה חדשה, שפת ויזואלית. ההתנסות בשפה שאינה מילולית מעודדת גם משתתפים המתקשים בדיבור ובביטוי עצמי ומהווה עבורם הזדמנות לחשוף יכולות חבויות ולהגשים את עצמם, בדרך החזותית. מתודת Photovoice היא גם כלי להעצמה, והיא תורמת לחיזוק תחושת הביטחון העצמי של המשתתפים ולהערכה מחודשת של יכולתם האישית.

בניית מערך הכשרה: תיאוריה, מתודולוגיה ופיתוח שיטת הנחייה

בכל שנה עשרות מנחים-מתנדבים עוברים קורס הכשרה בן שלושה חודשים. הקורס משלב לימודים תיאורטיים בנושא הצילום החברתי, הדרכה לעבודה בקהילה וכן תרגילים ודוגמאות מהשטח. ההכשרה מועברת על ידי מרצות עם ניסיון רב-שנים בהנחיית קבוצות, בצילום ככלי חברתי ובמתודה של Photovoice. קורס ההכשרה משלב הנחיה דינמית תהליכית והנחיה משימתית. תכני ההכשרה עוסקים בבסיס של הצילום ככלי חברתי ובעקרונות לשילוב בין תמונה וטקסט, תוך הדגשת החשיבות של ההקשר בצילום החברתי. השיעורים עוסקים בדרכי הביטוי האישי, ביצירת מסר קבוצתי, בדרכי העצמה והובלה לשינוי וכן באתיקה של צילום חברתי. משתתפי ההכשרה מתנסים בעצמם בתהליך אישי וקבוצתי כהכנה לפעילות בקהילה. הם בוחרים בעצמם נושא קבוצתי, המתגבש סביב עניין משותף. ההתוודעות למכנה משותף בין המשתתפים מייצרת תהליך עוצמתי בינם לבין עצמם, תוך שהם מתמקדים במסר ברור וביקורתי. התהליך הקבוצתי מתרכז בבניית סביבה פתוחה, נטולת שיפוט ומכילה, המאפשרת לכל אחד מהמשתתפים לבטא את קולו האישי והייחודי ואת הצרכים והשאיפות שלו. למנחה תפקיד מכריע ביצירת אווירה תומכת, שהיא תנאי הכרחי בדרך לביטוי עצמי.

מטרת תהליך הכשרת המנחים היא בראש ובראשונה ליצור שיח ביקורתי בתוך המסגרות שבהן פועלות הקהילות. עם צבירת ניסיון רב בשטח פיתחנו הכשרות ייעודיות, המתמקדות בעבודה עם קהילות מסוימות: הכשרה ממוקדת באוכלוסיית נוער בסיכון, הכשרה ייעודית להנחיה בחברה הערבית והכשרות שהוקדשו לפעילות עם הגיל השלישי. בשנת 2019, למשל, נערך קורס הכשרה לתשע מדריכות חברתיות בבתים חמים לנערות בסיכון מהמגזר הערבי בגליל. בתום הקורס, במהלך שנת הפעילות, התקיימו מפגשי ליווי במטרה לפתח תהליך מקביל – שבו הרכזת והמדריכות חוו בעצמן, כמשתתפות וכמנחות, העצמה אישית ושכללו את שפתן הצילומית ככלי לשיתוף בתכנים שמילים לבדן אינן יכולות להביע.

בשנים האחרונות מתקיימות בחלק מן העמותות הכשרות למדריכים מקצועיים בתוך הקהילה (למשל בבתים חמים לנערות, בפנימיות, במרכזים טיפוליים ועוד), במטרה לייצר תהליך עם מנחה שמכיר את רגישות הקהילה ואת שפתה, לעודד את ביטוי המסרים של המשתתפים ובעיקר במטרה להשאיר את הידע בתוך הקהילה.

התהליך הקבוצתי: התפתחות, היקף והשפעה

התהליך הקבוצתי מתחיל במפגש הראשוני בין המנחה לבין קהילה. אתגר משמעותי ניצב בשלב ההיכרות עם המשתתפים ובתהליך בניית הקבוצה (מספר המשתתפים בקבוצה נע בין 5 ל-15). לרוב תחושת האמון של המשתתפים במנחה נוצרת בהדרגה וראשית התהליך כרוך בהתנגדות של חברי הקבוצה ובהטלת ספק בכוחו של התהליך. כך מתארת זאת אחת המנחות:

> "נקודת הפתיחה של העבודה התאפיינה בחשדנות מופגנת של הקבוצה כלפיי. הצלחתי לחדור את חומת החשדנות דרך הזהות הפחות סטנדרטית שלי – ברזילאית, לא יהודייה, אבא לבנוני... שאר החשדנות התפוגגה תוך כדי עבודה".

המפגשים מתקיימים אחת לשבוע במשך כשישה חודשים בממוצע. במסגרת הפעילות מעבירים המנחים למשתתפים כלים בסיסיים בצילום ומאפשרים צילום מעשי בצורה חווייתית ואקטיבית. בניית הקבוצה דורשת רגישות, הבנה של צורכי הקהילה והטמעת הרעיון שהמשתתפים מובילים את התהליך בקצב שלהם. התהליך הקבוצתי כולל כמה עקרונות מובנים: המפגש הראשון עוסק בהיכרות המנחה עם הקבוצה, תיאום ציפיות בנוגע לתהליך וקביעת לוחות זמנים. במפגשים הבאים נבנה הקשר הקבוצתי באמצעות צילום. המשתתפים מקבלים כלים מעשיים ומתנסים בצילום ככלי לספר את הסיפור שלהם ולבטא את תחושותיהם.

בשנים האחרונות המשתתפים מצלמים באמצעות טלפונים חכמים וטבלטים, והיתרון המשמעותי בכך הינו שהמכשירים נגישים למשתתפים ונמצאים ברשותם באופן יום-יומי. בשלב השני של התהליך עוסקת הקבוצה בבחירת הנושא הקבוצתי ובמיצוי המסר המשותף. תהליך פיתוח הנושא הנבחר מדגיש את מעורבות המשתתפים בתהליך הביטוי האישי ומאפשר להם להשמיע את קולם בתוך הקבוצה, ללמוד על עצמם ועל שיתוף פעולה.

המנחה מוביל את הקבוצה לקיים שיח פתוח, בגובה העיניים, הנוגע לכל המשתתפים. הנושאים הקבוצתיים לאורך השנים עסקו במגוון היבטים חברתיים ופוליטיים ונגעו בתחושת שקיפות מול החברה הכללית, בבדידות וריחוק חברתי, בכאבים שמאפיינים את חברי הקהילה, ביחס של החברה הכללית לקהילה המסוימת ועוד.

קבוצת מתמודדי נפש עסקו בהתייחסות החברה הכללית אליהם. הם בחרו לייצג זאת באמצעות צילום חפצים שנאספו מהמדרכה והועמדו לצילום מבוים, כמו בסטודיו לצילום. הייתה זו דרכם להביע את מצוקתם החברתית, את תחושת השוליים, תחושת הדחייה והחשש ממפגש עם קהלים גדולים. בפנימיית רננים בנות עשרה שהוצאו מביתן ביטאו את הקושי להסתגל לחיים שיתופיים בפנימייה. הפעילות הקבוצתית עסקה בשיתוף כאב היתמות או הנטישה, הגעגוע הביתה, צער הפרידה וחלומות לגבי העתיד.

התהליך הקבוצתי נסוב סביב יצירת העצמה, דרך בניית מרחב של אקטיביזם, במטרה לייצר שינוי בתפיסה ובפיתוח החשיבה הביקורתית: "איך אני כאדם יכול.ה להשפיע?". במפגשים הקבועים מתפתחת מודעות ויכולת ביקורתית. המשתתפים מפתחים הבנה של הכוחות הפועלים במציאות הקיימת. זהו תהליך מעצים המהווה מרחב להתפתחות ולבניית מנהיגות אישית וקהילתית.

מתוך המודעות הנבנית אט-אט בתהליך מגלים המשתתפים שביכולתם לשנות ולהשפיע. התהליך הקבוצתי מחבר בין הסביבה האישית למרחב הפוליטי, והמטרה היא להניע תהליכים בשטח ולהשפיע על קובעי המדיניות, גם באמצעות הצגת תוצרי הפעילות החזותיים והטקסטים הנלווים בתערוכה קבוצתית.

תוצרי הפעילות הקבוצתית של הקהילות מוצגים לקהל הרחב בחלק בולט בחלל התצוגה, לצד תערוכות של אמנים מרכזיים מרחבי העולם. כל תערוכה קבוצתית מציגה דימוי אחד של כל משתתף מהקהילה, מלווה בציטוט או טקסט קצר המתאר אותה. תערוכת הקהילה חושפת לעיני הציבור את התהליך שעברה הקבוצה והמסר הקבוצתי שלה. סיום התהליך הקבוצתי נחתם בביקור של חברי הקהילה בתערוכה בפסטיבל. חברי הקבוצות מגיעים עם משפחותיהם לצפות בתערוכה שבה מוצגות עבודותיהם, להיפגש עם הקהל הרחב ועם הצלמים הנוספים שמציגים במגוון תערוכות הפסטיבל.

ייחודו של התהליך: מגוון וגמישות

במהלך השנים התעצב תהליך עבודה המותאם לפעילות בקהילות שונות ומגוונות. גמישות התהליך הקבוצתי מאפשרת לערוך את הפעילות במודלים שונים. התהליך הקבוצתי נע בין שלושה חודשים לשנה ומותאם לסוג הקהילה, ליכולת ולמחויבות של המשתתפים לתהליך. הפעילות נערכת אחת לשבוע, בשעה קבועה, עם משתתפים קבועים ככל הניתן. חלק מהקבוצות פועלות במודל רב-שנתי וארוך טווח. דוגמה אחת היא קהילת אנוש הרצליה, שבה מתקיימת פעילות רצופה בין מנחה לקבוצת מתמודדי נפש בוגרים כבר למעלה מחמש שנים.

מודל אחר מתקיים במרכז החינוכי גהה. מודל זה מאופיין בתחלופה רבה בקרב המשתתפים בקבוצה, ואילו המרכיב הקבוע הוא מועד המפגש. המנחות מגיעות ביום קבועה ובשעה קבועה, ובכל מפגש מצטרפים ילדים ובני נוער מזדמנים. במודל זה התהליך שעובר כל ילד הוא פרטי וקצר. עם זאת, עצם קיום המפגשים במוסד החינוכי, לאורך שנים ובהנחיה קבועה, השפיע על ביסוס שפת הצילום במוסד ככלי לביטוי חזותי. שפת הצילום העצימה את היכולת של המשתתפים לבטא את עצמם בדרכים יצירתיות ולהציג את שאיפותיהם בתוך המסגרת הטיפולית.

מודל שלישי לפעילות החברתית מתקיים בקהילות שבהן חברי הקהילה לא יכולים לצלם בעצמם, מסיבות כאלה ואחרות, ועל כן נעזרים במדריכים. כך למשל בכפר השיקומי "עלה נגב" נחלת ערן – חברי הקהילה הם ילדים ובוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית קשה, שפעולת הצילום בלתי אפשרית עבורם. בהתאמה לכך, מטרת הפעילות הייתה שהדיירים יראו את הכפר מזווית אחרת, דרך מסגרת המצלמה. לשם כך הם נעזרו בבנות שירות לאומי, שסייעו להן וצילמו על פי הוראותיהם. חברי הקהילה, בסיוע בנות השירות, צילמו נקודות ציון בכפר שהיו אהובות עליהם. הדימויים עסקו באור וצל ועוד. בדרך זו, אף על פי שהצילומים לא התבצעו בידי חברי הקהילה בעצמם, הם הביעו את קולם בשפת הצילום.

המודל האחרון התפתח עקב מגפת הקורונה בשנת 2020, כאשר הפעילות הפרונטלית בקהילות נפסקה בפתאומיות. משתתפים רבים נותרו סגורים בביתם, וכך נולד מודל מקוון, ייחודי ופורץ דרך, המאפשר להמשיך את הפעילות הקבוצתית באמצעות שימוש באמצעים דיגיטליים. בשנת 2020 פעלנו בעיקר עם אוכלוסיית הגיל השלישי, במטרה להפיג את בדידותם וליצור מערכת תומכת של קהילות מקוונות לקשישים שנותרו מבודדים ומנותקים מרצף החיים והשגרה. בנוסף, ראינו חשיבות גדולה במודל זה להנגיש כלים טכנולוגיים לאוכלוסיית הקשישים (מחשבים, טלפונים סלולריים ואפליקציות שונות כגון ווטסאפ וזום, המאפשרות שיחות וידיאו ומפגשים רבי-משתתפים), מתוך הבנה שאלה יאפשרו גם חיבור בין דורי וקהילתי.

תהליכים קהילתיים נבחרים לאורך השנים

תהליך קבוצתי אחד מבין רבים התקיים עם קבוצת נערות מהמגזר הערבי במצבי סיכון, במסגרת הבתים החמים של 'עמותת יעדים לצפון'. המשתתפות נחשפו לשפת הצילום, גילו עולם ידע, הרחיבו את יכולת ההתבוננות והביטוי שלהן וקיבלו כלים יצירתיים לחשיבה. הפעילות השבועית, הקבועה, הייתה חוויה חיוביות ויצרה תחושות של שמחה, שחרור וכיף בעולמן של המשתתפות. הפעילות עודדה את המשתתפות לזהות את היכולות שלהן ועיצבה חוויה של הצלחה וגאווה. חוויות אלו חיזקו את האמונה העצמית ואת תחושת המסוגלות של המשתתפות, לצד מערכת יחסים שהתפתחה עם המנחים, ותרמה להגברת הביטחון והאמון שלהן בעצמן ובעולם המבוגרים. בנוסף, פעלנו לחשוף את הצרכים של הקהילה לקובעי המדיניות בצורה ישירה ובלתי-אמצעית, על ידי הקהילה עצמה.

בפעילות הקבוצתית בבית ספר קורצ'ק השתתפו בוגרים עם מוגבלות שכלית בינונית, במתכונת שבועית, לאורך שנה. המצלמה היוותה אפשרות חדשה עבורם לחשוף את יכולת הביטוי העצמית ותוך כדי התהליך ניכרו השפעות נוספות ונרחבות על התקשורת שלהם. דוגמה בולטת הייתה כשבחור עם ניוון שרירים שמבטו מופנה בדרך כלל מטה, החל להרים את מבטו בזכות השימוש במצלמה ובכך להרחיב את זוויות הראייה שלו. בעקבות הפעילות החברתית בבית הספר הצילום הפך לחלק מתוכנית הלימודים השגרתית, הנמשכת משנת 2014.

בבית מוגן של עמותת עמיחי, שבו חיים צעירים עם מוגבלות שכלית ברמות שונות, נערכה פעילות קבוצתית קבועה לנשים צעירות, במשך כמה חודשים. המשתתפות עסקו רבות באופן ההתבוננות בחפצים, באנשים, בנופים ובאופן שבו ניתן למקד את המצלמה ולחשוף נקודת מבט אישית. הוריה של אחת המשתתפות העידו כי ביתם "צילמה בהתלהבות וחיכתה לכל מפגש בכיליון עיניים. העשייה הזאת נתנה לה עצמאות, פיתחה את הדמיון שלה והסבה לה הנאה מרובה".

ליווי הפעילות החברתית

משנת 2017 הולך ומתרחב מערך התמיכה למנחים, ונוצרת קהילה לומדת ומתפתחת של מנחים. הקהילה מעודדת שיתוף ידע והפריה הדדית ותורמת לתחושת חיבור ושייכות לעשייה החברתית-התנדבותית.

הצמיחה והגיוון בקהילות הפעילות לאורך השנים היוותה זרז לגיבוש מערך ליווי למנחים החדשים. ה'מנטורים' הם מנחים מנוסים שהנחו בעצמם קבוצות בשפת הצילום וצברו ניסיון רב בעבודה עם קבוצות על פי השיטה. המנטורים מהווים דמות מכוונת ומייעצת מתוך היכרותם העמוקה והמתמשכת עם הפעילות החברתית. זוהי דרך לשפר את המענה למדריכים החדשים לאחר תום קורס ההכשרה ולספק תמיכה לכל בעיה מקצועית שעולה במהלך העבודה עם הקבוצות.

מפגשי הליווי של המנטורים מתקיימים במתכונת אישית וקבוצתית. זהו מרחב להעלות לבטים וסוגיות העולים מתוך ההנחיה.

אחת המנטוריות, מורה לצילום במקצועה, מסבירה שהליווי עונה על הצורך של המנחים לקבלת משוב ותמיכה לטובת התקדמות מקצועית בהנחיה. מתוך הצורך הזה היא יזמה מפגשי מנחים, יצרה קבוצה ייעודית לשיחות בין כל המנחים וערכה מפגשים קבוצתיים שבהם עודדה את המנחים לשתף בחומרים, בדילמות בסביבה תומכת. זאת גם אפשרות להיפגש, להכיר ולהתעדכן בפעילותן של קבוצות נוספות. המפגשים חיזקו את השיח בין המנחים ואת תחושת הקהילתית שלהם כחלק מהארגון.

המנטורים הם שותפי מפתח בצמתים השונים לאורך שנות הפעילות. הם מעורבים בפיתוח ההדרכה וההכשרות של המנחים, שותפים לתהליך המקדים ולהצגת התוצרים של הפעילות החברתית בפסטיבל הצילום הבינלאומי השנתי ועוד.

חשיפת הפעילות החברתית לקהל הרחב, פלטפורמות תצוגה

אחת ממטרות הפעילות היא להגיע לקובעי מדיניות ולהשפיע על שינוי השיח, בצורה ישירה ובלתי-אמצעית, על ידי הקהילה עצמה. פסטיבל הצילום הבינלאומי מהווה נקודת שיא שנתית של PHOTO IS:RAEL, ומתקיים החל משנת 2009. הפסטיבל הפך זה מכבר למוסד תרבות מוכר וידוע המקבל בשעריו מדי שנה עשרות אלפי מבקרים. במשך שבועיים מוצגות עבודות של למעלה ממאתיים צלמים ישראלים ובינלאומיים מובילים לצד תערוכות של הפעילות החברתית.

הצגת הפעילות החברתית לצד עבודותיהם של צלמים ואמנים מכל העולם מייצרת תצוגה ללא היררכיה, שמטרתה להשמיע את קולם של כל המשתתפים, מכל קבוצות האוכלוסייה. החשיפה לתערוכות מאפשרת לקהל הרחב לראות את הקהילות הללו באופן שונה, מועצם וגם אינטימי, להתבונן ביכולות ובמאפיינים רבים נוספים שלא היו ידועים להם לפני כן.

המשתתפים מגיעים מכל רחבי הארץ לפסטיבל, הם נפגשים עם האורחים הרבים, מהארץ ומהעולם, מבקרים ואמנים. כך נוצר מפגש בלתי-אמצעי ומתפתח שיח מעצים בין המשתתפים השונים והציבור הרחב. ביחד הם ניצבים אל מול הסיפורים האישיים – מוכרים וחדשים – דרך השפה החזותית. הביקור בפסטיבל והחשיפה לצילומים שלהם במעמד זה מספק רגעי שמחה והתרגשות, גם למשתתפים עצמם וגם למשפחות, הצוותים הטיפוליים של הקהילות ולאורחים שהצטרפו אליהם.

אחד הרגעים המרגשים בפסטיבל הצילום בשנת 2018 היה חלוקת תגי אמן למשתתפים מקבוצת רקפת מרמת השרון. חברי הקהילה הם בוגרים-צעירים בגילאי 18–40 עם צרכים מיוחדים, שהגיעו עם משפחותיהם לפסטיבל הצילום. הם ענדו על עצמם בהתרגשות את תגי האמן, בדיוק כמו הצלמים המקצועיים שהגיעו מחו"ל. רגע זה היה עוד צעד בתהליך החברתי שאליו מכוונת הפעילות החברתית, ומאז מקבלים כל מאות המשתתפים בפעילות החברתית תגי אמן.

לעיתים עצם היציאה של הקהילה מיישוב מרוחק לפסטיבל במרכז הארץ מייצר תהליך של העצמה. בשנת 2016 נערכה פעילות קבוצתית שבה השתתפו בנות נוער מהעיר רהט והפזורה הבדואית. בסיום התהליך הקבוצתי הן הגיעו לתל אביב לביקור בתערוכה שלהן בפסטיבל הצילום בתל אביב. הן חוו תחושת התרגשות והייתה זו הפעם הראשונה שבה הגיעו לביקור בעיר הגדולה, תל אביב.

התערוכות החברתיות המוצגות בפסטיבל זוכות לחשיפה רבה. חשיפה זו היא דרך אחת להגיע לקובעי המדיניות, לשנות את התפיסה החברתית ולעודד הכלה וחיים משותפים. לאורך השנים התקיימו פרויקטים בשפת הצילום שהתניעו שינוי מדיניות בשטח. בלב שכונת הדר בחיפה פועלת החצר הנשית לנערות משולי החברה בנות 13–25, יהודיות, ערביות, עולות חדשות, אימהות חד-הוריות ונערות המתקשות בתפקוד היום-יומי. החצר הנשית משמשת כעוגן מרכזי בחייהן, בית חם, תומך ויציב. בשנת 2017 התחילה פעילות עם הנשים בחצר. לאחר כמה חודשים קיבלו הנשים את הבשורה שהחצר הנשית תיסגר בשל בעיות תקציב. הן החליטו לצאת למלחמה. בתמיכת הצוות במקום, הן העזו לצאת למאבק, הן צילמו את הפחדים שלהן מסגירת החצר ושלחו את התמונות לעיתונות ולרשתות החברתיות, במטרה להעלות את העניין למודעות הציבורית. מעמדה פסיבית בחייהן הן עברו לראשונה לעמדה אקטיבית. הן השמיעו קול וקולן נשמע, החצר לא נסגרה והיא ממשיכה לפעול.

תחרויות צילום העוסקות בנושאים חברתיים הינן דרך נוספת לטפל בנושאים חברתיים. אלפי צלמים וחובבי צילום השתתפו בתחרויות והציגו את זווית הראייה שלהם בנושאים שונים. בשנת 2018 נערכה תחרות צילום במטרה להעלות את המודעות לנושא "הצלת המזון" ולצמצום העוני בישראל, בשיתוף עם ארגון לתת. בשנת 2019 נערכה תחרות הצילום "חשיפה ארוכה", שעסקה בתוחלת החיים המתארכת. התחרות התקיימה בשיתוף ג'וינט-אשל, מתוך רצון לשקף את המציאות הקיימת ולהציף נושאים הנוגעים לצרכי האוכלוסייה המבוגרת והמגוונת בישראל. באותה שנה נערכה גם תחרות הצילום "חיים ביחד", בשיתוף הנציבות לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים. תחרות זו עסקה בהעלאת המודעות בחברה לשילוב אנשים עם מוגבלות בישראל. הצילומים הנבחרים הוצגו בתערוכה במסגרת אירוע חגיגי של הנציבות, לרגל היום הבינלאומי לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות. התערוכה סיפקה תמונת מצב נוכחית והפנתה זרקור בנושא שוויון זכויות של אנשים עם מוגבלות בישראל.

השפעת הפעילות החברתית: סיכום במספרים

הפעילות החברתית החלה בשנת 2014 בפרויקט הצילום החברתי שנערך בבית הספר קורצ'אק בפתח תקווה והוצג בפסטיבל הצילום הבינלאומי הרביעי בראשון לציון. לאחר שנה, בשנת 2015 התרחבה הפעילות ל-4 ארגונים שונים ו-30 משתתפים. בשנת 2016 התחלנו להכשיר מנחים בסדנאות ייעודיות, ובשנת 2017 כבר הוצגו בפסטיבל יותר מ-20 תערוכות שהתגבשו מתוצרים של עבודה בקהילות חברתיות עם כ-250 בני נוער ומבוגרים.

בשנת 2018 נפתחו קבוצות בכל רחבי הארץ מצפון ועד דרום, כולל פרויקט ייחודי בקהילה היהודית באדיס אבבה, אתיופיה. במסגרת פסטיבל הצילום הבינלאומי שהתקיים בחודש נובמבר 2018 הוצגו תוצרים מפעילות ב-40 קהילות שונות.

הפעילות בשנת 2019 התמקדה בהתמקצעות, העמקת תהליך ההכשרות, הרחבה לשפה הערבית וליווי מקצועי. התמקדנו באיסוף, שימור וקטלוג תוצרי הפעילות החברתית מהקהילות השונות, בתמיכת המחלקה ליודאיקה בספריית הרווארד, אוניברסיטת הרווארד, ארה"ב.

עם פרוץ מגפת הקורונה בשנת 2020 התאמנו את הפעילות החברתית לקהל היעד הנזקק ביותר – בני הגיל השלישי, והשקנו את פרויקט "חיבור מצולם" אשר יצר קהילות תומכות עבור אוכלוסיית הקשישים. במסגרת הפרויקט אלפי קשישים צילמו בעצמם והשמיעו את קולם בשפת הצילום. נפתחו כ-120 קהילות מקוונות לכ-1,500 קשישים בפריסה ארצית, ב-160 יישובים. הקהילות הונחו על ידי עשרות מנחים מתנדבים שעברו הכשרה ייעודית לפרויקט.

סיכום הפעילות החברתית עד 2020:

- פעלנו ב-250 קבוצות בקהילות מגוונות ברחבי הארץ, רובן ככולן הציגו תערוכות במהלך פסטיבלי הצילום הבינלאומי.
- 460 מנחים הוכשרו להנחיית קבוצות במתודת Photovoice.
- 4,000 בני נוער ומבוגרים השתתפו בפעילות בשש השנים האחרונות.
- 300,000 מבקרים נחשפו לתערוכות, למסרים החברתיים וליכולות הטמונות בחברי הקהילות שהשתתפו בפעילות.

הפעילות החברתית מקדמת התפתחות אישית ושינוי בתפיסה העצמית בקרב המשתתפים ומעוררת הישגים חברתיים, בחיבור למסגרות התמיכה: משפחה, מטפלים וקהילה. המשתתפים מועצמים ומעמדם בקהילה מתחזק. הכלים החדשים והמיומנויות החדשות יוצרים קשר מחודש בין המשפחות לבין המשתתפים, וחושפים יכולות חבויות בתוך מעגל החיים המיידי שלהם. הורים ובני משפחות מתארים כיצד גילו אצל יקיריהם יכולות שלא הכירו, ובמקרים רבים ציידו את ילדיהם במצלמה או טלפון חכם כדי שיהיה להם אמצעי תקשורת חזותית יום-יומי. אם כן, מעגלי ההשפעה של הפעילות אינה מסתכמים במשתתפים עצמם אלא נוגעים באלפים רבים, בני המשפחות והחברים במסגרות השונות שאליהם קשורים המשתתפים.

סיכום עם הפנים קדימה

בסיום שש שנות פעילות, ריכוז הפעילות לכדי ספר הייתה הזדמנות לעצור וליהנות מהפרות הנאים שצמחו, להעמיק את השורשים של הפעילות בקהילות השונות ולהציב יעדים לעתיד: שכלול המתודולוגיה, שיטות ההנחיה ובניית מערך הכשרה וליווי לטובת הגדלת הפעילות בקהילות השונות. גם תהליך הלמידה ממשיך לאורך כל השנים ומתבטא בעבודה עקבית של מחקר, תיעוד ושימור הידע הנצבר מהמנחים ומהקהילות.

כעת עומדות בפני הארגון מטרות חדשות, הכוללות את הרחבת הפעילות למחוזות חדשים ברחבי הארץ והעולם, הפצת הידע שנאסף לארגוני חברה אזרחית ומוסדות ציבוריים ובניית מרכז ידע לטובת הצילום המשתתף על פי מתודת Photovoice בישראל.

נשמח שתשתתפו בתהליך, ויחד נקדם שינוי ביחסה של החברה לקבוצות המוחלשות שבה.